

Din Ve Kapitalizm Kıskaçındaki Katılım Bankalarının Geleceği

The Future of The Participation Banking in Religion and Capitalism Clamp

*İsmail ÇELİK**

ÖZ: Özel Finans Kurumları ya da Katılım Bankacılığı, küresel finans pazarındaki yoğunluğu oldukça derinleşmektedir. Dünyadaki teorik geçmişi 1950'lere, pratikte de "İslâmî Bankacılık" adıyla da 1970'li yıllara kadar giden katılım bankaları, finansal bağımsızlığın neticesinde finansal alanda yeni bir finansal gelişmenin adıdır. Bu bankacılık türünün ana hedefi; İslâmî finansman prensipleri dâhilinde, faize titizliği olan tarafların işlem görmeyen fonlarını uluslararası ekonomiye aktarmaktır. Katılım bankaları faizi ilgilendirmeyen neredeyse genel konvansiyonel bankacılık faaliyetlerini farklı tekniklerle yapmaktadırlar. Bu bankalar bir taraftan konvansiyonel bankaların alternatifi olarak kabul edilmektedir. Diğer taraftan da geleneksel bankaları tamamlayıcı ve mali kesime güven ve renklilik getiren finansal kurumlar olarak değerlendirilmektedir. Mudilerin bu bankaları seçmelerini belirleyen en önemli etken "hizmet/ürün kalitesi"dir. Bunu "İmaj ve Güven", "Personel Kalitesi" ve "Dini/Çevresel motivasyonlar" etkenleri takip etmektedir. Gelecek yıllarda faizsiz finans sistemi bazı ülkelerdeki finansal servislerin küçümsenmeyecek bir kısmında oldukça etkisini gösterecektir. Katılım bankaları farklı tartışmalara sahne olmuştur. Hazırlanan bu çalışmada sözü geçen tartışmalar neticesinde elde edilen bilgilere müracaat edilmiş ve netice olarak da olası tavsiyelerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Özel Finans Kurumları, Katılım Bankacılığı, Kalkınma.

ABSTRACT: Private Financial Corporations or Participation Banking has been deepening its volume in the global financial market. The participation banks, whose theoretical past goes back to 1950s in the world, has been practicing since 1970s as "Islamic Banking". As a result of financial independence is the name of a new financial developments in the financial field. The main target of the participations is hand on, the unoperational funds of interest of the parties with rigor in to international economy, inside the Islamic financing principals. The participation bankings accomplish almost traditional bankings activies in several technics. These banks are considered as an alternative to the conventional banks on the one hand. On the other hand, the participation bankings are considered as financial institutions that supplementary of the traditional banks and trust and variegation to financial sector Judging by the results achieved. The most important fact affecting the investors' select of participation banks is "Product/Service Quality". "Image and Trust", "Personnel Quality", "Religious/Environmental Motivations" are to follow it. Interest finance system could account for a important volume of financial duties in different countries. Participation banking was staged to different consultations. This article describe these consultations and presents creative advices.

Keywords: Private Financial Corporations, Participation Banking, Development.

1. GİRİŞ

Finansal piyasalar, dolaşımda olan finansal araçların sayısı ne kadar çeşitli olursa o oranda başarılı olacaklardır. Özellikle insanların manevi dinamikleri dikkate alınarak uygulamaya geçmiş olan finansal araçlar, atıl olan fonların piyasada döngüsünü sağlayacaklardır.

Günümüzde katılım bankası olarak isimlendirilen finansal kurumlar, literatürde özel finans kurumları, İslâm Bankacılığı (Islamic Banking), Faizsiz Bankacılık (Intresless Banking veya Banking without Interest), Faizden Arınmış Bankacılık (Interest – Free Banking), Kâr Zarara Katımlı Bankacılık (PLS- Profit Loss Sharing Banking) gibi isimlerle geçmektedir (Akin, 1986:23).

* Öğr. Gör. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya-Türkiye, ismailcelik@sdu.edu.tr

Suudi Arabistan Para Ajansı, katılım bankalarının tanımını; “İslâm’ın belirlediği ve teyid ettiği ilkeler doğrultusunda banka faaliyetleri yapmak” (SAMA, 1980:2) şeklinde ifade etmiştir.

Bu bankalar faizle bağlantısı olmayan diğer bütün bankacılık işlemlerinin yanı sıra, sigortacılık, finansal kiralama (leasing), alacakların peşin tahsili (factoring) gibi işlemleri de hizmet yelpazesi içerisinde bulundurmaktadır. Bu anlamda diğer bankalara bir alternatif olarak kendilerine bakılırken, faizsiz işlemlerle de finansal sistemde tamamlayıcılık, derinlik ve rekabet unsuru olarak bulunmaktadır (Özuluçan ve Deran, 2009:86).

Çalışma prensibi açısından katılım bankalarını; bankanın kasasında olan paranın mal ve hizmetlerle etkileşimde olduğu, her nakit hareketinin mutlaka bir mal ve hizmetle eşgüdümlü çalıştığı, faaliyet sonuçlarının kâr ve zarar esasına göre dağıtıldığı bir bankacılık sistemi şeklinde açıklamak yerinde olacaktır (Özsoy, Görmez ve Mekik, 2013:188).

Geleneksel bankacılık sisteminde faaliyet iradı, faiz olarak kendini gösterirken, katılım bankalarında ise faizin bankacılık sisteminden elimine edilmesi üzerine bir anlayış vardır. Hem haram olan faizin sistemden çıkarılması hem de dinî kaygılarından dolayı değerlendirilemeyen tasarrufların sisteme dâhil edilmesi katılım bankalarının temel felsefesini oluşturmaktadır.

Ancak, yatırımcılar arasında bu bankaların sunduğu hizmetlerin net olarak bilinmemesi, farklı dinî mezheplere göre uygulamaların değerlendirmeye tabi tutulması, bu bankalarca ele geçirilen fonların nerelerde kullanıldığının şeffaf şekilde kamuoyu ile paylaşılmaması gibi sebeplerle bu bankalardan beklenen finansal piyasadaki rolünün gerçek anlamda ortaya çıkmasına engel oluşturmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasına sebep olan durum ise; “toplumsal çevre” ile “iktisadi ve hukuksal çerçevenin” tam olarak sağlanamamış olduğu ifade edilmektedir (Kalaycı, 2013:14).

Bu çalışmada katılım bankalarının dünyadaki ve Türkiye’deki tarihsel gelişimine yer verilerek, bu bankacılık hizmetlerine olan tercih sebepleri üzerinde yapılan çalışmalar hakkında bilgiler aktarıldıktan sonra dinî ve kapitalist bakış açısına göre çekiştirilerek yanlış değerlendirmelere muhatap olmaları ifade edilip gelecekte katılım bankalarının rolü hakkında bir perspektif çizilmeye çalışılacaktır.

2. KATILIM BANKACILIĞININ TARİHİ-TEORİK TEMELLERİ

Söz konusu bankalar yarım yüzyıla yaklaşmış bir mazisi ve Arap ülkelerine ait bölgelerde yaşamına başlayıp buralardan Türkiye’ye ve küresel bir coğrafyada kendine giderek artan yönelimlerle yer bulmaktadır. Bu gelişmeler ana hatları ile aşağıda belirtilecektir.

2.1. Dünyadaki Gelişimi

Katılım bankacılığın ilk uygulamalarının milattan önce 2123-2081 tarihlerinde devlet yöneticiliği yapan Hammurabi’ye kadar dayandırılmaktadır (Akın, 1986:110).

M.S. 1118 Hristiyan hacıların mal ve canını korumak için kurulmuş olan Temple mezhebi ve mensubu olan “Templier”liler yapılan bağışlarla ciddi bir servet ve güç sahibi olmuşlardır. Avrupa’da 1000’den fazla şubeleri olan bu illegal örgüt askerî ve ticarî amaçlar için faizsiz borç vermiştir (Akın, 1986:111).

Faizsiz finans müessesesi olarak Avrupa’da üyeleri arasında faizin alınmadığı ve aynı zamanda tasarruf bankalarının da çekirdeğini oluşturan dostluk ve yardım cemiyetlerini göstermek mümkündür. Bunlarla birlikte, 19.yüzyıldan önceki bu gelişmeleri faizsiz bankacılık faaliyetlerinden çok, yardım teşekkülleri olarak ifade etmek yerinde olacaktır (Akın, 1986:111).

İslâm dünyasında ise bankacılık hizmetlerinin ilk rağbet gördüğü dönem Abbasiler (750-1258) dönemi olmuştur. Özellikle savaş, müsadere gibi siyasi gelişmelerle hazinede aşırı derecede ganimet ve servet birikimi olmuştur. Bunlarla sosyal ve ekonomik hayata katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Oryantalistler’in çalışmalarına bakıldığında İslâm dünyasının bankacılık konusunda oldukça ilerlemiş olduğu kaydedilir. İslâm’da kesinlikle faiz içerikli bir

banka uygulaması söz konusu olmamıştır. Faizsiz kredi işlemleri büyük bir titizlikle devlet yetkililerince ve kuruluşlarca takip altına alınmıştır (Yusuf, 1971:82-89).

Günümüz şartlarındaki katılım bankacılığının ilk bilimsel gelişmeleri, Hintli ve Pakistanlı bilim adamlarının 1950'lerden itibaren iktisadi hayata ilişkin uygulamaların İslâmî kaynaklara göre yorumlanması ile başlamıştır. Dünyadaki ilk fiili uygulama ise Mısır'daki Mit Gamr yerleşim yerinde gerçekleşmiştir. 1963-1967 arasında bankaların devletleştirilmesi politikasına bir alternatif olarak denenen bu ilk katılım bankası uygulamasına göre, sınırlı ölçekte olmasına rağmen bankacılığı, ticari ortaklığı, sigorta hizmetlerini, takas (barter) ve finansal kiralama (leasing) uygulamalarına benzer finansal araçlarını birlikte ve bu çatı altında toplayabilmiştir. Diğer taraftan aynı dönemlerde ortaya çıkan ve Hindistan'da Müslüman yerleşim yerlerinde görülen "kooperatif bankacılık" faaliyetlerinin de ilk kez uygulanan faizsiz finansman uygulamaları olarak belirtmek yerinde olacaktır (Karakas, 2002: 43-44).

Günümüz şartlarında katılım bankalarının ilk temellerinin atıldığı gelişme ise; 1970'de Cidde'de toplanan İslâm devletleri dış işleri bakanları toplantısıdır. Bu bankaların çağdaş ve küresel çekirdeği İslam Kalkınma Bankası (IDB)'dir. İslâm ülkelerinin yetkililerinin müşterek kararı ile 1973'te Cidde'de kurulmuştur. Bu bankadan beklenen; İslâm ülkeleri arasında finansal dayanışmayı gerçekleştirmektir. Bütün bunları Şeriatın gereklerine bağlı kalarak ekonomik ve sosyal kalkınmaya vesile yapmaktır (Akin, 1986:113-114).

Hali hazırda 56 üyesi olan ve 6 milyar İslâm dinarı tutarındaki sermayesi ile nominal kıymeti 10.000 İslâm Dinarı üzerinden 600.000 hissesi bulunmaktadır. Türkiye bu oluşumda %8,4'lik bir paya sahiptir. Bu konuda lider konumunda olan aynı zamanda İslâm Kalkınma Bankasının başkenti konumundaki Suudi Arabistan'dır (Kalaycı, 2013:54).

İslam Konferansı Teşkilatı'nın üyeleri olarak kabul edilen İslam Kalkınma Bankası (1973) ve İslam Bankaları Birliği faaliyetlerine başlayınca katılım bankacılığında iki tip akım ortaya çıktı (Zaim, 2000:250):

Birincisi; İslâm dininin temel değerleri ile örtüşen toplum modeline geçmeye çalışılırken İslâmî ekonomik sistem içinde mali sistemin ve bankacılık sektörünün yeniden ele alınarak örgütlenmesinin gerçekleştirilmesidir. İran, Pakistan kısmen de Sudan bu prensipler doğrultusunda bu modeli hayata geçirmiştir.

İkincisi de, dünya finansal yapısına hâkim olan liberal ekonomi piyasası içinde İslâmî finansal kuruluşların sisteme dâhil edilerek rakip olmalarının önünün açılmasıdır. İran, Pakistan ve Sudan dışında kalan diğer üye ülkeler bu modeli uygulamaya geçmişlerdir.

Bununla birlikte 1971'de Mısır'da faaliyete geçirilen "Nasır Sosyal Bankası", katılım bankası özelliklerine haiz yerli katılım bankacılık sisteminin kurulmuş önde gelen temsilcisidir. Küresel alanda kendini ilk gösteren katılım bankası ise İslâm Kalkınma Bankası'dır. Zaman içerisinde gösterdiği gelişme ile bankacılık sektöründe teknolojik seviyenin gerisine düşmemiş ve coğrafi olarak kendine İslâm ülkeleri dışında da yer bulmuştur. Gerek Müslümanların dünya genelinde yaşam sürmeleri gerekse de faiz unsurunun ekonomik hayatı olumsuz etkilemesi bu bankacılık sistemini genel finansal yaşam içerisinde gerekli kılmaktadır. Bu gelişme seyri aşağıdaki tabloda ana hatları ile verilmiştir.

Tablo 1: Katılım Banka Faaliyetlerinin Tarihsel Evreleri

	1960-1970	1970-1980	1980-1990	1990-2000	2000-
Kuruluşlar	Tasarruf Bankaları	+ Ticaret Ve Yatırım Bankaları	+Öfk, Tekâfül Şirketleri	+ Varlık Yönetim Kuruluşları Ve Aracı Müesseseler	+ Elektronik Banka Şubeleri
Uygulanan Teknikler	Karz-ı Hasan Mudarabe Muşareke	+Selem	+ Ticarî Bankacılık Ürünleri, Katılım Hesapları, Tekâfül	+ Yatırım Fonları, İslâmî Bonolar, Hisse Senetleri	+ Şeriat'a uyumlaştırılmış ürünler

Uygulandığı Yerler	Müslüman Ülkeler (Körfez)	+Müslüman ülkeler (Ortadoğu)	+Asya Pasifik, Türkiye	Aynı bölgeler	+ Bazı Avrupa ülkeleri ile Amerika Birleşik Devletleri
--------------------	---------------------------	------------------------------	------------------------	---------------	--

Alıntı: Kalaycı, 2013:54.

Dünya geneline bakıldığında katılım bankaları hızlı bir şekilde şubeleşme eğilimindedirler. Özellikle yaklaşık yetmiş beş adet Orta Doğu ve Güney Asya'ya ait yerlerde üç yüzden ziyade İslâmî finansal aracı kurum faaliyet gerçekleştirmektedir. Bu ülkelerden başka Amerika Birleşik Devletleri ile İngiltere başta olmak çoğu Avrupa ülkeleri ile Güney Afrika Cumhuriyeti devleti de bu bankacılık sistemine finansal piyasalarında izin vermişlerdir. Özellikle İngiltere, İslâmî finansal kesim açısından önemli bir durumdadır. Üç milyona yaklaşmış İngiltere'de yaşayan Müslüman nüfusu, İslâmî Finansal kurumlar için ciddi rakamlara ulaşacak işlem değerine sahip iddialı finansal bölge anlamına gelmektedir.

Dünya çapında bankacılık sistemi uygulamalarında söz sahibi olan geleneksel bankacılık faaliyetinde bulunan dünyanın sayılı bankaları (Citibank, BNP gibi) katılım bankacılığı pencerelerini bünyelerinde barındırmaktadırlar.

İslâmî bankacılık sisteminin son otuz yılını değerlendirdiği kitabında Chachi (2005: 37-39),beş anakara, kırk sekiz ülke genelinde organize olmuş iki yüz seksen adet faizsiz işlem gören bankacılığın dört yüz milyar dolarlık işlem hacmine yaklaştığını ifade etmiştir. Katılım bankaları özellikle Batı Avrupa ve Japonya'da uygulama alanı bulmuş ve aynı zamanda küresel bankacılık işlemlerini de gerçekleştirmektedirler (Al-Jarhi,2005:1).

Dünya genelinde uygulama alanı bulan katılım bankacılığı sisteminin en fazla ev sahipliğini gerçekleştirenler hiç kuşkusuz İslâm ülkeleridir. Özellikle İran ve Pakistan sistemin tam anlamıyla uygulandığı ülkelerdir. Katılım bankacılığının başlıca İslâm ülkelerinde genel banka faaliyetlerindeki oranı %20 ile %49 dolaylarında şekillenmiştir. 2019 yılında bu bankacılık hizmet oranının Suudi Arabistan için %70'ler civarına çıkacağı tahmin edilmektedir. Geleneksel bankacılık sistemi uygulamalarına göre iki kat daha fazla büyümenin sağlandığı Malezya'da ise katılım bankacılığın mevduat tutarı toplamı ise 100 milyar doları aşmış durumdadır. Katar'da ise bankacılık hizmetlerinin %25'lik kısmını katılım bankacılığı oluştururken bu oranın 2018 sonlarında %34 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir (www.dunya.com).

2.2. Katılım Bankalarının Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi

Günümüzde katılım bankacılığının oldukça verimli bir şekilde uygulandığı Türkiye'de, sürecin başlangıcı, Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası'nın ülke iç ve ülke harici çalışanların tasarruflarını İslâmî şartlarda ama kaynakların israf edilmeden kâr beklentisinin yüksek olduğu esaslarına göre bir araya getirerek endüstri dallarına verilmesi koşulu ile 1975 yılında kurulması ile gerçekleşmiştir. Bu anlamda 1983 yılında ilk defa Türkiye finansal piyasasında var olma iddiası ile ortaya çıkan katılım bankaları için Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası bir örneklik oluşturmuştur (Kalaycı, 2013:55).

Katılım bankaları Türkiye'de 16.12.1983 tarihindeki Bakanlar Kurulu Kararı (BKK) ile özel finans kurumu (ÖFK) adında faaliyete geçmişlerdir. Bankalar kanunu kapsamına 1999 yılında alınarak faaliyetlerini bu yasal alt yapıda sürdürmektedirler (SERPAM, 2013:7).

Türkiye'de katılım bankaları 5411 sayılı 19/10/2005 tarihli Bankalar Kanunu (B.K)'na bağlı ve diğer geleneksel bankalarla eşit değere sahiptir. Katılım bankaları ticaret hukuku açısından anonim şirket tüzel kişiliğine haiz olmak zorundadırlar. Bu kuruluşların gerçekleştirebileceği çalışmalar ilgili yasanın 4. Maddesinde sıralanmıştır. Bu bankalar, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK)'nun icazeti ile kurulup faaliyette bulunabilirler. Bu bankalara aktarılan katılım fonları diğer tasarruf mevduatları gibi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) vasıtası ile teminat altında tutulurlar. Diğer taraftan bu

kuruluşların meslekî gelişmeleri ile ilgili kuruluşlar olan Türkiye Bankalar Birliği ile Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nin çalışma şartları ilgili yasanın 79. maddesinde tanzim edilmiştir (Resmi Gazete).

Türkiye'de 1984 yılında Faisal Finans A.Ş. ilk kurulan katılım bankasıdır. Bu kuruluşu takip eden Albaraka Türk Finans A.Ş. ise 1985 yılında faaliyetlerine başlamıştır.. Bunları sırasıyla Kuveyt Türk (1989), Anadolu Finans(1991), İhlas Finans (1995) ve Asya Finans (1996) katılım bankaları takip etmiştir. 2001 yılı ekonomik darboğazı sonucunda İhlas Finans Kurumu tasfiye sürecine girmiştir. 2001 yılı içinde Ülker şirketince Family Finans adındaki katılım bankası Faisal Finans'ın devir alınması ile kurulmuştur. Devamında bu yeni banka tekrar bir başka katılım bankası olan Anadolu Finans ile bir araya gelerek 2005 yılında Türkiye Finans adı ile faaliyetlerine başlamış ve hizmet vermeye devam etmektedir (Özsoy, 2011:22-23).

Günümüz Türkiye'sinde mevcut 5 adet katılım bankası mevcut olup, Uluslararası kontrol ve müşavirlik organizasyonu olan Ernst &Young (EY)'ın "Dünya İslami Bankacılık Rekabet Raporu" verilerinde, 2014 yılı verilerine göre son beş yıllık periyotta bir iyileşme ortaya çıkarak İslâmî varlıklar 45 milyar \$'a yükselmiştir. Türkiye'nin 2014 yılı itibari ile pazar payı % 5,9 iken 2023'te ise %15 olması beklenmektedir (EY, 2013-2014 Raporu).

Katılım bankacılığının özel finans kurumu olarak toplumda tanıtımı faizsiz uygulamalardan dolayı kabul görse de uluslararası finansal sahalarda anlamlandırılması ve kabul görmesi ciddi bir problem olarak kendini göstermektedir (Yahşi, 2011:76).

Bu isimlendirilmenin dezavantajlarından kurtulmak amacı ile yapılan çalışmalar sonucunda 5411 sayılı Bankacılık kanunu ile "Katılım Bankası" ismi uygun görülmüştür. Bu değişiklik bu bankacılığın önündeki engelleri kaldırmış olup iki banka ve iki şube ile finansal hayatta var olan bu bankacılık faaliyetleri 30/11/ 2011 tespitlerindeki bilgiler dâhilinde dört merkez ve 680 şube yapılanmasına giderek nicelik ve niteliksel kalkınma kat etmiştir (Akyüz, 2011:34).

Türkiye'de faizsiz bankacılık hizmeti veren katılım bankaları ve bunların kuruluşları ve finansal yapılanması aşağıdaki Tablo: 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Türkiye'de Faaliyette Bulunan Katılım Bankalarının Genel Durumu

BANKA ADI	KURULUŞU	EVİRİMİ VE FİNANSAL YAPISI
Türkiye Finans	1984	İlk adı Faisal Finans kurumudur. Ortaklığın hisselerinin sahibi bulunan Dar Al-Maal Al-İslâmî grubu 1998 yılında haklarını İsviçre'de bulunan OLFO adındaki ortaklığa bırakmıştır. 2001 yılında ortaklık haklarının %38,82'si Sabri Ülker tarafından devir alınmış ve bu yılda bankanın adı Family Finans olarak belirlenmiştir. 2001 yılı itibari ile Sabri Ülker'in ortaklık hissesi %98,63'e yükselmiştir. 2005 yılında ise daha önce piyasada faaliyette bulunan Anadolu Finans Kurumu ile bir araya gelerek Türkiye Finans adı ile faaliyetlerine devam etmektedirler. 2008'e gelindiğinde ise bankanın %50'den fazlasını The National Commercial Bank üzerine geçirmiştir. Hali hazırda söz konusu Suudi Arabistan Milli Ticaret Bankasının hisse oranı %60'ları geçmiş, diğer büyük hisse ise Gözde Finansal Hizmetler kurumuna ait bulunmaktadır.
Albaraka Türk	1985	Orta Doğu kökenli kuruluşlardan olan Albaraka Bankacılık Grubuna sahipliğinde bulunan bankanın %50'den fazla hissesi bu kuruluşa ait olup %17' civarındaki kısmı ise halka arz edilmiş konumdadır.
Kuweyt Türk	1989	İlk olarak Özel Finans Kurumu olarak faaliyetlerine 1989 yılında başlamış, daha sonra 1999 yılında Kuveyt Türk Katılım Bankası olarak adını değiştirerek faaliyetlerine devam ettirmektedir. Hissedarlığın %70'lik dilimine Kuveyt merkezli kuruluşlar sahip bulunmaktadır.

Asya	1996	İlk olarak Asya Finans adı ile faaliyetlerine başlamıştır. 2005 yılında ise adına katılım kelimesini ilave ederek adını değiştirmiştir. Bankacılık faaliyetlerinin yeterince şeffaf olmadığından dolayı 03/02/2015 tarihinde Bank Asya'nın karar organını belirleyecek olan imtiyazlı payın yüzde 63'ü TMSF aracılığıyla şekillendirilmesine BDDK tarafından onaylandı. 29/05/2015 tarihinde de tamamı fona devredildi.
İhlas Finans	1995	1.000.000 TL sermaye ile kuruldu. 35 şubesiyle faaliyetlerini sürdüren banka, 2001 yılı itibariyle Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından el konulmuş olup tasfiye süreci devam etmektedir.
Ziraat Bankası	2015	675.000.000 TL sermaye ile ilk şubesini 29/05/2015 tarihinde İstanbul/Eminönü'nde açmıştır.

Alıntı: Kalaycı, 2013: 57.

Son dönemde Türkiye Cumhuriyeti hükümeti de katılım bankalarının devlet bankaları olan Ziraat, Halk ve Vakıfbank bünyesinde kurulması çalışmalarına başlamıştır.

Güncel bilgilere baktığımızda ise aşağıdaki bilgileri tablo olarak vermek mümkündür.

Tablo 3: Türkiye’de Katılım Bankaları ve Şube Sayıları

Katılım Banka Adı	Şube Sayısı
Albaraka Türk	209
Asya	200
Kuveyt- Türk	343
Türkiye Finans	285
Ziraat Katılım Bankası	11
Toplam	1048

Alıntı: www.tkbb.org.t(a)

3. LİTERATÜR TARAMASI

Literatür çalışmalarında; bankacılık hizmet maliyetlerinin az tahakkuk etmesi ve uygun nispetlerde borç alma fırsatları, bankaların şube sayısı, şubelerdeki fizikî standartlar, insan kaynaklarının bilgi seviyesi, banka çalışanlarının müşterilerine olan alakası, bankanın dinî referanslara göre faaliyette bulunmaları, bankacılık hizmetlerinin sonuçlandırılmasındaki hız ve etkinlik, bankanın algılanmasındaki imaj durumu gibi hususlara bu bankaların tercih edilmesi sebepleri arasında olduğu tespit edilmiştir. (Sarı, 2010: 95-100).

Türkiye’de sınırlı sayıda çalışma yapılmış olmakla birlikte başka ülkelerde katılım bankacılığının tercih edilmesinin sebeplerini belirlemek üzere yapılan çalışmalardan bazıları aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo 4: Katılım Bankalarını Tercih Sebepleri

Yazar/lar	Çalışmanın Niteliği	Sonuç
Laroche vd. (1986)	Teorik	-Müşterilerine iyi davranan personel, -hızlı hizmet sunumu, -ulaşım kolaylığı ve -etkin hizmet unsurları bu bankaların tercih edilmesinde oldukça etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.
Kaynak (1986)	Banka müşterileri ve banka yöneticileri temelinde yapılan ve “ Sizin tercihlerinize göre ideal bir banka nasıl olmalıdır?” sorusuna alınan cevaplar.	Bankadan hizmet talep edenler için ilk sıralarda gelen sebeplerin; -vaktinde ve verimli hizmet sunumu olduğu, banka yöneticilerine göre ise; -toplumda statü elde etmek olduğu sonucuna varmıştır.

Erol vd. (1989)	Ürdün'de ve 434 adet denek üzerinde gerçekleştirilen anket çalışmasıdır.	-zamanında ve sonuç odaklı servis sunumu, - tanınırlık düzeyi, piyasa değerliliği ve güven derecesi, -sır saklama ilkesine sadık kalması ilk üç sıradaki etmenler olarak sıralanmıştır. -sahiplerine yatırım gelirleri, -üçüncü kişilerin telkini ve -inancı ilgilendiren referanslar hizmet tercihinde yatırımcıların bu bankaları tercih etmelerindeki diğer sebepler olarak belirtilmiştir.
Omer (1992)	UK'da yapılmış bir doktora çalışmasında 300 kişilik bir anket çalışması.	Katılımcıların çoğunluğunun dinî beklentilerine uygun finansal hizmet sunumundan dolayı katılım bankacılığını tercih ettikleri değerlendirilmiştir.
Haron vd (1994)	Malezya'da 301 Müslüman ve Gayr-i Müslim müşteri temelinde yapılan bir anket araştırması	Anket sonuç değerlemesine göre; her iki müşteri tipinin tercih sebepleri arasında kayda değer bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Müslüman katılımcılarının ancak %40'lık dilimi dinî kaygıları gereği bu bankaları tercih ettikleri tespit edilmiştir. Esas tercih sebepleri ise daha çok müşterilerin hizmet sunumundaki hız, samimi olarak yardımcı olan çalışanların varlığı ve hizmet sunumundaki niteliksel özellikler konularında yoğunlaştığı kanaatine ulaşılmıştır.
Hagazy (1995)	400 katılım bankası müşterisi ile yapılan bir çalışma.	En etkili olan faktörün yakın arkadaş/akraba tavsiyeleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hizmet sunumundaki kalite, banka hizmetlerine ulaşımın kolaylığı, personelin müşterilere davranış tutumu, kârlılık etkenine bakmaksızın bankanın topluma hizmet sunma vizyonu en etkili diğer unsurlar olarak belirtilmiştir
Metwally (1996)	Suudi Arabistan, Mısır ve Kuveyt'te ve 385'er kişi ile gerçekleştirilen telefon görüşmelerine göre sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.	Etkili olan en temel unsurların -din, -etkinlik ve -klasik bankacılık hizmetleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır
Gerrard vd. (1997)	Singapur'da 190 kişi ile birlikte yapılan bir çalışmadır.	Müslümanların %62,1'i beklentilerinin altında getiri sağlasalar dahi tasarruflarını bu katılım bankalarında değerlendirmeye devam edeceklerini belirtmişlerdir. Bu sonuç yatırımcıların bu bankaları tercih etmelerindeki en önemli etkenin dinî kaygılar olduğu şeklinde yoruma sebep olmuştur. Hızlı ve sonuç odaklı bankacılık hizmetleri ile sır saklama ilkesine sadık olma sebepleri de diğer tercih sebebi olan unsurlar arasında ifade edilmiştir.
Metawa vd. (1998)	Bahreyn'de katılım bankacılığının müşterilerinden 300 kişi arasında bir anket çalışmasıdır.	Bankaların İslâmî finans ilkelere sadakati ilk sırayı alırken ikinci sırayı ise yatırımlarının kârlılık değerlendirmeleri almıştır. Bu sonuca ulaşmakla birlikte verilen hizmetlerden tatmin edildiklerini, fazla servis ücretlerinden de tatmin edildiklerini sonucu da saptanmıştır.

Naser vd. (1999)	Ürdün'de 206 adet hizmet alıcısı ile gerçekleştirilen araştırmadır.	Kurum imajı arasında tanınma derecesi, dinî kaygılar, diğer bankaların sundukları hizmetlerin katılım bankacılığında da karşılığının olması bu bankaların müşteri sayısını artırmasında önemli tercih sebepleri arasında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.
Othman vd. (2001)	Kuveyt'e ait bir bankada yapılan araştırmadır.	İnanca ve toplumsal değerlere ait unsurların bu bankacılık faaliyetlerinin talep edilmesinde en etkili sebepler olduğu tespit edilmiştir.
Ahmad vd. (2002)	Malezya'da 45 kişiden oluşan finans yöneticileri ile yaptıkları bir anket araştırmadır.	-Kârlılık ve -hizmet sunumundaki kalite bu bankaların tercih edilmesinde daha belirleyici unsurlar olarak ifade edilmiştir.
Karakaya vd. (2004)	Türkiye'de yapılan bir araştırmadır.	-İslâmî kaygılar, -kurumun toplumda kabul derecesi, -çevrenin etkileri sıralaması ortaya çıkmış olup getiri oranlarının etkisi en son sırada yer almış olarak tespit edilmiştir.
Zainuddin vd. (2004)	Malezya'da banka müşterileri ile yaptıkları çalışma.	en önemli unsurun; -dinî emredici unsurların motive edici olması ve -güvenirlilik derecesi yüksek eş-dost yönlendirmelerinin daha baskın şekilde kendini hissettirdiği sonucuna ulaşımlardır.
Okumuş (2005)	Türkiye'de katılım bankacılığı müşterilerinden 161 adet kişi konusunda bir araştırmadır.	-Dini unsurlar ilk sırayı alırken, -geleneksel bankaların sunduğu hizmetlerin bu finansal kurumlar vasıtası ile veriliyor olması ikinci unsur olmuş, -personelin candan ilgisi ise üçüncü sebep olarak saptanmıştır.
Wahid vd. (2007)	Endonezya'daki katılım bankalarının hizmet alıcılarının nitelikleri konusunda bir çalışmadır.	-Dinî referansların halk tarafından bu bankaları tercih etmelerinde en önemli unsur olduğu sonucunu elde etmişlerdir.
Dusuki vd. (2007)	Malezya'da dört farklı bölgede 750 kişiye sorulan anket soruları ile şekillenen bir araştırmadır.	İnsan kaynaklarının bilgili, yetenekli, içten ve saygılı olması ilk sırada dikkat edilen husus olarak tespit edilmiştir. Katılım bankasına ulaşımının kolay olması, kredi oranlarının uygunluğu ise tercih sebeplerinde diğer önemli unsurlar olarak saptanmıştır.
Amin (2008)	Malezya'da yapılan bir araştırmadır.	-Faiz unsurunun sistemde olmaması, -uygulanan kredi oranları, -şeffaf olmaları, -finansman tedarik işlemlerinin yüz yüze olması en çok dikkat edilen faktörler arasında kayda değer bulunmuştur.
Al- Ajmi vd. (2009)	Bahreyn kaynaklı yaptıkları geleneksel ve katılım bankacılığı tercih sebepleri ile ilgili 655 kişi içerikli bir anket çalışmasıdır.	-Dinî çekinceler, -sosyal bilinç, -hizmet sunumu kalitesi, -etkin sonuçlandırılan hizmet sayısı, -müşteri ilişkileri ve -bankacılık hizmetlerine kolay ulaşma derecesi katılım bankalarının en önemli tercih sıralamasında yer almışlardır.

Apil (2009)	Türkiye’de yapılan bir araştırmadır.	-Katılım bankalarının tanınma düzeyi, -şube çalışanlarının yakın ilgisi ve -müşteri hizmet kalitesi unsurları müşterilerin bu bankaların tercih sebepleri arasında ilk sıralarda yer aldığı ortaya konmuştur. Diğer taraftan -dini kaygılar, -güvenilir insanların tavsiyeleri de müşterilerin bu bankalara doğru kararlarının şekillenmesinde etki olan sebepler olduğu ifade edilmiştir.
Bhatti vd. (2010)	Pakistan temelli İslâmî bankaların hizmetlerine muhatap olan 120 kişi ile yaptıkları değerlendirmedir.	-Dini kaygılar ve -kârlılık en ana unsurlar olarak tespit edilmiştir. Bu unsurların yanında -düşük maliyet, -personelin samimi davranışları önemli olan diğer unsurlar olarak sıralanmıştır.
Marimuthu vd. (2010)	Malezya temelli yapılan diğer bir çalışmadır.	-Maliyet- fayda mukayesesi, -hizmet sunumu, -etkinliğin sağlanması, -arkadaş veya akraba referansına olması olarak sıralanmıştır.
Khattak ve Rahman (2010)	Pakistan’da banka müşterileri üzerinde yapılan bir araştırma	Müşterilerin bankaların sunduğu hizmetler hakkında yeterli bilgiye bilgi sahibi olmadıkları belirlenmiş, ayrıca bu bankaların tercih edilme sebebinin banka şubelerinin konumunun özelliği en etkin sebep olarak tespit edilmiştir.
Mansour vd. (2010)	156 Müslüman ve Gayr-ı Müslim banka çalışanlarına uygulanan anket araştırmadır.	Müşterilerin daha düşük hizmet bedelinden dolayı bu bankaları tercih ettikleri birinci sırada yer alırken bankanın İslâmî niteliği ikinci sırada yer almıştır.
Lee vd. (2011)	Pakistan’da bulunan Peshawer ve İslamabad yerleşim yerlerinde yaptıkları anket değerlemesidir.	Müşterilerin çoğunluğu -dini kanunlara göre faaliyette bulunmalarından dolayı bu bankaları tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.
Özsoy vd. (2013)	Türkiye’de 217 kişilik üzerinden yapılan bir anket araştırmadır.	-Hizmet/Ürün Kalitesi -İmaj ve Güven -Personel Kalitesi -İnanç/ Toplumsal moral değerleri de sonra gelen etmen olarak sıralanmıştır.

Alıntı: Özsoy vd., 2013:190-193

4. DİN VE KAPİTALİZM KISKACINDAKİ KATILIM BANKALARI

Yapılan araştırmalar ve değerlendirme sonuçları katılım bankalarının geleneksel bankacılık hizmeti veren bankalardan kayda değer bir farkının olmadığını ortaya koymaktadır. Bankacılık faaliyetleri bağlamında klasik bankalarla rekabet halinde olan katılım bankalarının, diğer kuruluş amacı olan dinî kaygıları gereği tasarruflarını yatırımlara aktaramayan tasarruf sahipleri için uygun bir seçenek olması niteliği, bu bankaları tercih için bir cazibe oluşturamamıştır.

Böyle bir sonucun ortada olmasının sebepleri irdelendiğinde elbette ki bir takım çıkarımlarda bulunmak mümkündür. Ancak bu konunun temellendirilmesi yapıldığında görülecektir ki, katılım bankalarına bakış açılarının farklı olması bu sonucun ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

Özellikle bu kurumlarda çalışanların görüşleri ele alındığında elde edilen sonuçlar da göstermektedir ki, bu müessesenin onlar için dahi var oluş sebebi helal kazanç yeri olması değil, prestij aracı olarak bu kurumları değerlendirmeleridir. Özellikle Müslüman olmayan ülkelerde bu bankaların var oluş sebebine paralel bir müşteri profili ortaya çıkarken (Omer, 1992), Müslüman ülkelerde geleneksel bankacılık hizmetlerine olan talep, daha yoğun bir şekilde bu bankaların müşteri profilini şekillendirmektedir (Haron vd., 1994). Bu sonuç da göstermektedir ki; katılım bankaları özellikle Müslüman ülkelerinde yeterli şekilde anlaşılammıştır. Burada en önemli sorumluluk katılım bankacılığı hizmeti veren yetkililerde olduğu bellidir.

Özellikle katılım bankacılığı ile meslek hayatı olan ve bu konuda akademik çalışma yapanlara sorulan soruların başında hiç kuşkusuz katılım bankaları ne derece İslâmî kurallara göre faaliyette bulunduğudır. Bu konuda ciddi tartışmaların olduğu da yadsınamayacak derecededir. Bu tartışmaların temelinde referans farklılığı yatmaktadır. Özellikle İslâmî iktisat sistemi sadedinde yazılmış olan ender eserler meselenin sadece fikhî yönünü nazara verirken, diğer eserler de ise pür iktisadî kurallara ağırlık vererek katılım bankaları faaliyetlerinin gerekçelerini açıklamaktadırlar (Akın, 1986:12).

Bakış açısının farklılığının neticede tartışmaları da beraberinde getireceği açıktır. Bu durumda mesele en temelinden alınarak yaklaşım sergilenmelidir. Katılım bankalarının orijinine bakıldığında dinî hassasiyetlerin olmazsa olmaz bir prensip olarak uygulandığı bir bankacılık sistemidir. Bu durumda pergelin bir ayağı sürekli burada kalmalı, diğer meseleler de buna göre açıklığa kavuşturmalıdır. Konunun bu bağlamında katılım bankalarının amaçlarını orijinindeki pür İslâmî kaygılara göre tekrar gözden geçirmelerinin gerekliliği ifade edilmeye çalışılacak ve geleceğe ait bir perspektife göre katılım bankalarının nasıl bir duruş sergilemesi gerektiği ifade edilecektir.

4.1. Faaliyet Konularının Faizli Uygulamalara Benzer Olmasının Önüne Geçilmesi

Başlangıçta hemen belirtmek gerekir ki; katılım bankalarının uygulamalarında faizli uygulamalar ya da İslâm dinine aykırı faaliyetler vardır anlamına gelecek bir açıklamada bulunmak istenmemektedir. Sadece bu konunun çok hassas bir konu olduğu ve yanlış anlamalara meydan verilmesinin önüne geçilmesinin bir titizliği anlamında konu ifade edilmeye çalışılacaktır. Ayriçay ve arkadaşlarının (2013:128) yaptıkları araştırma da göstermektedir ki; katılım bankalarının gerek kendilerini gerekse de faaliyetlerini anlatmakta ve tanıtmakta oldukça yetersiz kaldıkları ileri sürülmüştür. Bu çalışmaya göre; katılım bankacılığı önündeki engeller sıralamasında katılım bankacılığı hizmetleri ile ilgili bilgi yetersizliği birinci sırada yer alırken ikinci sırada şube sayılarının azlığı ve üçüncü sırada da katılım bankalarının reklam ve tanıtımdaki yetersizliği tespit edilmiştir.

“Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, “Alışveriş de faiz gibidir” demelerinden dolaydır. Oysa Allah, alışverişi helâl, faizi haram kılmıştır. Allah faizi tüketir (Faiz karışan malın bereketini giderir), sadakaları ise bereketlendirir” (Bakara, 2:275-276) ayetlerinin ifadesine göre faizle ilgili bir meselenin uygulamada cari olması katılım bankalarının kuruluş felsefesi ile taban tabana zıttır. Hangi iktisadî yorum olursa olsun bu yorum bu ayetlere karşı bir anlam ifade etmeyecektir.

Diğer taraftan; *“Bir şeyin ortaya çıkması ve devamı, onun gerekleri ile birlikte olgunlaşmasına bağlıdır”* (Badıllı, 2011:702) prensibine göre katılım bankacılığı faaliyetlerinin İslâmî prensiplere ödün vermeden ve bu kaynaktan çözüm üreterek sürdürülmesi gerekmektedir. En küçük bir geleneksel bankacılık faizli uygulamalarına benzeyiş katılım bankalarının kabul edilebilirlik derecesini belirsizleştirecektir. Nitekim Tabakoğlu (2011:142-164) bu konuyu ele almış ve katılım bankalarının geleneksel bankacılıktan tek farkının *“sadece başörtülü kadınların çalıştırılması”* şeklinde ifade ederek ciddi bir eleştiri yapmıştır.

Özellikle kuruluşunda faizden arındırılmış bankacılık uygulamalarının yapılacağı, ortaklığın esas alındığı ve bunlar vasıtasıyla mülkiyetin tabana yayılmasına hizmet edeceği felsefesinin zamanla “maksimum kâr” olarak reform edilmesinin (Terzi,2013: 73 bir düşünce

olan “*amaç için her yola başvurulabilir*” fikrinin uygulanabilirliğini gündeme getireceği için katılım bankalarının var oluş amacını oldukça erozyona uğratabilecektir.

Yukarıda yazın taramasında da belirtildiği gibi Özsoy ve arkadaşları (2013:201) katılım bankaları müşteri tercih sebepleri tespitinde, dini motivasyon dördüncü sırada yer alabilmiştir. Bu sonuçlar katılım bankacılığının zamanla geleneksel bankacılığa yakın hizmet veren bir finansal kurum olabileceği hakkında ipuçları verebilmektedir.

Diğer taraftan “*Bugün size dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve size din olarak İslam'ı seçip-beğendim*” (Maide, 5:39) ayeti ile “*Her bid'at dalâlettir ve her dalâlet Cehennem ateşindedir*” (Müslim, Cum'a: 43) hadis-i şerifi İslâm adına ortaya çıkan bir hareketin sınırlarının ve içeriğinin İslâm kurallarına bağlı kalınarak sürdürülmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

İslâm'ın birbirine sıkı sıkıya bağlı bir organlardan müteşekkil bir organizma olduğunu vurgulayan Akın (1986:11), İslâm hükümlerinin parça parça değil bir bütünlük içinde ele alınması gerektiğini ifade etmiştir. Çünkü İslâm, şahsi, sosyal, ekonomi, siyasi ortamlar ve geleceği de ihata ederek bir hüküm koymuştur. Çünkü yukarıda belirtilen ayet İslâm dininin kıyamete kadar geçerli olabilecek nitelikte bir yönünün olduğunu belirtmiştir.

Neccar (1978:56)'a göre, İslâm bankacılığı konusunda araştırma ya da uygulama yapan kişilerin de İslâm dinin para ve faiz hakkındaki prensiplerini sürekli gündeminde tutması gerekir. Bu bakımdan İslâm'ın ekonomik faaliyetlerinin, İslâm'ın sosyo-politik düzenlemelerinden ayrı bir şekilde ele alınması sakıncalı olabileceği ikazında bulunmuştur.

Akın (1986:14) ise bu konunun çok ciddi bir konu olduğunu nazara verirken sadece dinî konularda yeterli bilgiye sahip olmanın kâfi gelmediğini, aynı zamanda ekonomi başta olmak üzere diğer ilimlerle de mücehhez olması gerektiğini ifade etmekte ve en temelde de dinî salabetin olması lüzumuna vurgu yapmaktadır.

İslâmî bir oluşumun temel kaynakları “kitap” ve “sünnettir” (Akseki, 1974: 25). Ancak “icma-ı ümmet” ve “kıyas-ı fukaha” uygulamaları da bu oluşumlarda referans alınabilecek niteliklerdedir. Ancak bu iki metodun da dayanak noktası diğer iki kaynaktır (Uzair, 1978:1-2).

Hal bu merkezde iken gerek bu bankacılık sistemini uygulayanlar gerekse de müşteriler konuyu dört başı mamul bir şekilde göremeyebileceklerinden katılım bankacılığı uygulamalarının bu kaynaklara göre temellendirilerek tanıtımının yapılması gerekir. Yoksa hem sistemi yürütenler hem de bu sisteme entegre olmak isteyenler arasında ciddi bir inatlaşma olabilecektir. Katılım bankası sahip ve yöneticileri kendi varlıkları noktasından meseleye bakarken, müşteriler de din noktasından değerlendireceği için çeşitli anlaşmazlık noktaları olabilecektir.

Nitekim bu bankalar gerçekleştirdikleri mali faaliyetlerin dinî prensiplere göre gerçekleşme derecesini tetkik etmek ve olur vermek hedefi ile bu konular üzerinde ihtisas yapmış kişilerden danışmanlık talep etmektedirler. Fakat bu bankalar kurumlarında oluşturdukları danışma kurullarının oluruyla bu uygulamaları gerçekleştirirken, bazıları ise sadece katılım bankacılığı konularında ihtisas yapmış akademisyenlerden fikir almaktadırlar. Bu uygulama da, hem her bankanın kendine göre danışma heyetinin olmasından, hem de akademik olarak akademisyenlerin konuyu farklı açılardan değerlendirerek açıklamaya çalışmalarından katılım bankacılığı uygulamalarında farklılıkları beraberinde getirmektedir (SERPAM, 2013:8).

Nitekim yapılan araştırmaya göre katılım bankaları, haram olduğu konusunda ittifak edilen katılım bankası uygulamalarını en düşük seviyede uygularlarken, ihtilafli uygulamalara daha çok faaliyetlerinde yer vermektedirler. Kâr- Zarar ortaklığı belgesine dayalı ortaklık uygulamalarına bağlı fon kullanımı ise ancak %2'ler düzeyinde kalmıştır (Terzi, 2013: 73).

Al-Gamal ve İnanoğlu (2005:641-664) ile Arslan ve Ergeç (2010:156-168)'in araştırmalarından elde edilen sonuçlara göre, bu bankaların, genelde piyasanın etkinliğini artırmasında etkili olduğu söylenebilir. Çünkü katılım bankaları sunduğu geleneksel bankacılık hizmetleri ile sektörde ciddi bir rekabeti piyasaya taşımışlardır. Bu da katılım bankalarının hizmet yelpazesinde bir eksen kayması olduğunu gösteren ayrı bir göstergedir denilebilir.

Bu gibi gelişmelerin ışığında belirtilmesi gereken; İslâmî ilkelere göre kurulduğunu iddia eden ve o çıkış noktasına göre hareket ettiğini savunan katılım bankaları hem bu günler için hem de gelecekte sürekli bankacılık sektöründe var olmaya devam etmek istiyorsa İslâmî ilkelerden taviz vermeden faaliyetlerine devam etmelidir. Aksi takdirde uygulamalarına İslâm ilkelerine ters düşecek tarzda yer verirse katılımcılar bu durumda geleneksel bankaları tercih etmeye devam edeceklerdir. Bu da onlar için uhrevî sorumluluk anlamında ciddi bir tehdit oluşturabilecektir. Adeta Terzi (2013:1)'nin dediği gibi katılım bankacılığı faaliyetleri, kitaba uymak tarzında değil kitabına uydurmak şekline dönüşebilecektir.

“İnsanlar üzerine öyle günler gelecek ki, faiz yemeyen hiç kimse kalmayacak. Yemeyene dahi tozu toprağı bulaşacak” (İbn Mâce, Ticârât 58) hadisi adeta katılım bankalarının bu anlamda çok dikkatli davranması gerektiğini tavsiye etmektedir. Çünkü tasarruf sahipleri bu bankalara faizden arındırılmış bir sistem olması özelliği ile gelmektedir. Eğer bir şekilde İslâm prensipleri dışı uygulamalar olursa, yatırımcıların geleneksel bankalara müşteri olmaları dolaylı bir şekilde teşvik edilmiş olacaktır. Bu da *“Sebep olan işleyen gibidir”* (Müslim, 2/704) hadisinin sınırlarına girmek anlamına gelmektedir.

Diğer taraftan katılım bankalarının İslâmî hüviyet altında faaliyetlerini yapmaları eğer kuruluş felsefesine göre olmazsa dini istismar etmenin finansal boyutu olarak da anlaşılabilir ve rekabet durumunda olunan geleneksel bankalar tarafından da bu suiistimal edilebilecektir.

Bununla birlikte Faizsiz Bankacılık ya da İslâm bankacılığı isimlerinin yerine Katılım Bankası ismi ile değiştirilmesinde bu bankaları diğer bankalar sırasına dâhil etmenin alt yapısını oluşturmak anlamına gelebilecek yorumların yapılması için bir sebep oluşturabilecektir. Yani müşteri çekmek için farklı bir özelliği olduğunu gündeme getirirken, hayatını kapitalist sistemde devam ettirmek için de geleneksel bankalar görünümünde olma çabası olduğu yorumlarına yol açabilecektir.

4.2. Gelecekte Katılım Bankalarına Olan İhtiyaç

Yukarıda bahsedilen olgulara rağmen İslâmî bir anlayışa sahip bankacılık faaliyetinin varlığı ekonomik hayatta bir boşluğun doldurulması için gereklidir. İnançla insanın eylemlerinin örtüşmesi gereklidir. Bu insan psikolojisi için gerekli olan bir ruh halidir (Harlak, 2000:17).

Çoğu fıkıh kitaplarında faiz, insanı helak edici büyük günahlar sırasında sayılmaktadır. Diğer taraftan da insanın inancı gereği helal lokma ile hayatını geçirmek istemesi onun faiz alan ve/veya veren olmadan huzurlu olabileceği bir finansal yapının varlığı ile mümkün olabilecektir.

“Faiz yiyen, yediren, şahitlik ve kâtipliğini yapan, Allah'ın rahmetinden uzak kalmıştır” (Müslim, Müsakat, 105). *“Bir lokma haram yiyenin kırk gün duası ve namazı kabul olmaz”* (Ramûz-el-Ehadis: 409/4) hadisleri insanın inancı ile amelinin örtüşmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Bu konu, Müslüman nüfusunun önümüzdeki on yıllar içindeki durumu açısından önem kazanmaktadır. Amerikan araştırma kuruluşu Pew Research Center'in raporuna göre; dünya nüfusu %35 artarken Müslüman nüfusundaki artış ise %73 olarak tahmin edilmektedir. 2050'de dünya nüfusunun %31,4'lik dilimini Müslümanlar oluşturarak dünyanın en kalabalık dini olması öngörülmektedir (www.pewresearch.org).

Tabii Müslüman nüfus artarken aynı zamanda diğer dinlerden İslâm dinine katılmakta söz konusu olabilecektir. Bütün bu gelişmelerle birlikte milli gelirin de beraberinde artacağı kabul edildiğinde katılım bankaları için çok uygun bir ortamın şekilleneceğini söylemek yerinde olacaktır. Önemli olan bu yapıya uygun bir bankacılık sisteminin varlığını sürdürmesi ve taleplere cevap verilmesidir.

Diğer taraftan yaklaşık 45 yıllık mazisi olan katılım bankacılığı, düşük risk taşıma model olma özelliği yönü ile ilgililerin göz ardı etmediği bir konudur. Uluslararası finansal krizlerden cılız bir şekilde etkilenen faizsiz bankacılık uygulamalarına yer veren bazı İslâm ülkeleri,

Birleşik Krallık başta olmak üzere diğer bazı Avrupa ülkeleri katılım bankacılığı faaliyetleri için her türlü yasal düzenlemeleri teşvik edici tutum göstermişlerdir. Diğer taraftan Avrupa ülkelerinde Müslüman nüfusun artış hızı İslâmî finans uygulamalarının giderek önem kazanacağı anlamına da gelebilmektedir. Bununla birlikte dünyada Müslümanların nüfus yoğunluğunun 2010-2030 dönemleri içinde %35 artacağı tahmin edilmektedir. Normal olarak da Ortadoğu ve Asya'da bulunan birçok Müslüman ortaklıkları şirketlerinin İslâmî kaidelere göre çalışan finansal sisteme göre yapılması için gerekli çabayı sarf etmektedirler. Bütün bunlarla birlikte faizsiz bankacılık sistemini uygulayan ülkeler beklenenden fazla büyüme hamlelerini gerçekleştirmiş, bilhassa söz konusu ülkelere likidite giriş hızını artıran 2009'ten itibaren meydana gelen petrol ücretlerindeki artışlar bu sektörü canlandırmıştır. Belirtilen sebepler, yakın gelecekte İslâmî Finans uygulamalarının küresel finans sisteminde söz sahibi olabilecek yapıda olduğunu ifade etmektedir (SERPAM, 2013:2).

Bu ve emsali gelişmeler göstermektedir ki; gelecek, pür İslâmî finansal uygulamaların hâkim olduğu katılım bankacılık faaliyetlerini bünyesinde barındıracak özelliklerdeki finansal araçlara ihtiyaç duyacaktır. Bu durumda olması gereken ise, ortama ve geçerli olan ekonomik sistem ilkelerine göre değil İslâm'ın belirlediği prensiplere sadık olan katılım bankacılığı uygulamalarına daha şimdiden ihtiyaç vardır.

Diğer taraftan sadece İslâm dünyasının değil Hristiyan dünyasında da katılım bankacılığı uygulamalarına hız verilmesi konusunda Papa XVI Benedict tavsiyesi vardır. (www.tkbb.org.tr) (b).

Bu gelişmelerin yanında ve her türlü sorunlara rağmen katılım bankalarının geleceği oldukça parlak gözükmektedir. Özellikle girişimciler İslâmî prensiplere göre sunulan finansal ürünleri daha fazla talep etmektedirler. İslâmî endeksli finansın gelecekte genişlemesini sağlayacak unsurlar mevcuttur. Bu unsurlar:

- Ticari mal üretimleri sonucunda Müslüman ülkelerde üretim fazlaları oluşmaktadır. Bu durum ise finansal araçlar kanalıyla dağıtılması kaçınılmaz olacaktır.

- Konvansiyonel bankalar katılım bankası modelinde bünyelerinde bölümler açmakta Londra, Lüksemburg ve diğer başkentlerde taleplere cevap vermek için İslâmî finans işlemlerine hız vermektedirler.

- Hizmette kalitenin artırılması ve yeni finansal seçeneklerin geliştirilmesi ile katılım bankaları yatırımcılar ve tasarruf sahipleri için bir alternatif olmaktadır.

- Müslüman ülkelerdeki siyasi gelişmeler İslâmî finans seçeneklerinin önemini giderek artıracak bir rol oynamaktadır.

- Borsa işlemlerinde borsaya kayıtlı katılım bankası endeksi uygulamaları, katılım bankacılığı uygulamalarına olan talebi teşvik edici rol oynamaktadır (Mohieldin, 2012:1).

Ekonomik gelişmenin sağlanması ve istikrarın sürdürülmesinde katılım bankalarına da görevler düşmektedir. Özellikle faiz uygulamalarının ekonomik kriz riski artırdığı gerçeğinden hareketle faizsiz uygulamaları ile dikkati çeken katılım bankaları gerekli finansal hareketliliği sağlayacak yapıdadır. Bir ülkede ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilebilmesinin dört temel sütunu vardır. Bunlar;

- Ülke için atıl kaynakların finansal yapıya transferinin sağlanması,
- Daha etkili ve akılcı finansal yardımlar,
- Yurt içi özel finans uygulamaları
- Yurt dışı özel finans uygulamalarıdır.

Söz konusu adımların uygulanmasında katılım bankacılığı hizmet seçeneklerinden faydalanarak daha verimli kılınabileceği ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesinde katılım bankacılığının gelecekte oldukça faydalı olacağı belirtilebilir (Mohieldin, 2015: 30-31).

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Katılım bankalarının kuruluş felsefesine ve finansal dünyadaki rolüne bakıldığında sistemde olması gereken bir finansal aracı kurumdur. Finansal sistemde kendisinden beklenen; âtil fonları sisteme aktarmak, dinî kaygıları gereği piyasadaki finansal uygulamalardan uzak duran kişilere yatırım fırsatı sunmaktır. Dinî beklentiler ve kaygılar etrafında kurulan bu finansal kurumlar, aynı zamanda konjonktürel finansal sahada oldukları için güncel beklentilere de cevap verebilme çabasındadırlar. Geleneksel bankacılık faaliyetleri yapan bankalar finansal piyasalarda günün şartları neyi gerektiriyorsa bu şartlara uymakta herhangi bir ikileme düşmezler. Kapitalist sistem o anda neyi gerektiriyorsa ona göre hareket etme serbestliği vardır. Ancak, katılım bankalarının böyle bir özgürlüğü mevcut değildir.

Katılım bankaları kurulurken, faaliyetlerini yerine getirirken, yeni finansal uygulamalara bünyesinde yer verirken daima dinî beklentilere ve emirlere göre hareket etmek zorundadır. Bu mecburiyet, onları sürekli olarak atılan adımların meşruluğunu gündemde tutmayı gerektirir. Bu müesseseler kendi bünyelerinde faaliyetlerinin dinsel anlamda temellendirilmesini yapmaktadırlar. Dini kaynaklara göre temellendirilmeyen faaliyetleri bünyesinde bulundurmamak istemezler. Bu anlamıyla katılım bankaları, zamana göre olması gerekeni değil, dine göre olması gerekli bankacılık uygulamalarına göre hizmet verirler.

Diğer taraftan hem din bilim adamları, hem de finansal anlamda uzman bilim adamları yapılan katılım bankacılığı uygulamalarını eleştirirken kendi bilgi pencerelerinden uygulamaları değerlendirirler. Yani meselenin derinlemesine dini referanslarına ve güncel ekonomik ve finansal meselelere vakıf olmadan değerlendirme ve değerlemesini yaparlar. Durum böyle olunca da katılım bankaları ne geleneksel bir banka olmakta ne de tam anlamıyla İslâmî bir kurum olmaktadır. Bu eleştiriler de zamanla bilgi kirliliği kanalıyla renk değiştirerek katılım bankalarından beklenen performans ortaya çıkmasına engel olmaktadır. Bir taraftan din adamlarının diğer taraftan da sadece ekonomi ve finansal konularda uzman olanların katılım bankaları hakkındaki fikirleri bu bankaların kimliğinin sorgulanması için ortam oluşturmaktadır.

Özellikle hizmet bedeli adı altında alınan karşılıkların geleneksel bankalara ödenen faizlerle karşılaştırılması yapıldığında ciddi farklar olduğunda müşteriler hizmet alımı için geleneksel bankalara yönelmektedir.

Bu durumda katılım bankalarının hareketlerini kıskaç altında tutan durumları şöyle sıralamak mümkündür:

- Dini anlamda uzman olan bilim adamlarının bu bankaları değerlendirmelerindeki farklılıklar,
- Kapitalist sistem verilerine göre ihtisas yapmış bilim adamlarının konuyu bu verilere göre değerlendirmeleri,
- Tasarruf sahipleri ile yatırımcıların ceplerinden çıkan giderleri kıyas ederek geleneksel banka hizmetlerine yönelmeleri,
- Katılım bankalarının uygulamalarında da farklılıkların gözlemlenmesi, gibi sebepler bu bankaların faaliyet alanını sınırlamaktadır.

Bu gibi hususların varlığı ile birlikte aynı zamanda faiz uygulamalarının olmadığı klasik bankacılık hizmetleri veren katılım bankaları hizmet kalitesi ve kendi faaliyetlerinin dine uygun olarak gerçekleştiğine inanan müşterileri sayesinde varlıklarını devam ettirmektedirler.

Yapılan anket çalışmaları ve bu bankaların müşteri profiline bakıldığında dinî kaygıları gereği oluşan bir müşteri hacmi mevcut değildir. Bu aslında katılım bankacılığının gelecekteki hedefleri için bir avantaj olarak durmaktadır. Yani dinî kaygıları olan finansal yatırımcılar ve tasarruf sahipleri daha tam anlamıyla bu bankalara muhatap olmamışlardır. Onların da bu bankaların müşteri portföyüne girmeleri ile katılım bankalarının iş hacminde artışların olacağını söylemek yerinde olabilecektir.

Diğer taraftan dünyadaki gelişmelere bakıldığında ve inanç eksenli yaşam beklentilerin artacağı tahmin edilen önümüzdeki on yıllarda bu bankalara olan ihtiyaç daha ziyade hissedilebilecektir. Yapılan araştırmaların tespitlerine göre dinî kaygıların ön planda olduğu

yaşam standartları özellikle finansal anlamda bir beklentiyi beraberinde taşıyacaktır. Bu beklentilere cevap verecek olan da katılım bankaları olduğuna göre; hem hakkındaki dedikoduları hem de kalıcılığını sağlamak ve beklentilere cevap vermek için kendini kuruluş felsefelerine göre finansal piyasada konumlandırmasının yollarını belirleyip gerekli adımları atması gerekmektedir

Tabii, mesele sadece dini anlamda da değerlendirmemek gerekmektedir. Finansal kurum olarak ekonomik hayata da katma değer üreten fonksiyonları olduğu için hem diğer bankalardan farkını korumak hem de ekonomik hayattaki rolünü de düşünerek katılım bankaları uzun soluklu bir var oluş serüvenini sürdürmelidirler.

Bütün bunların sonucunda katılım bankaları ortaklık uygulamalarını yaygınlaştırarak dağıtılması gereken kârları İslâmî esaslara göre elde ederek mülkiyeti tabana yayma fonksiyonunu yerine getirmelidir.

Yapılan araştırmalarda ayrıca ortaya çıkan bir tespite göre fiili ve potansiyel müşterilerin bu bankaların misyonunu ve faaliyetleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları söz konusudur. Bu engelin aşılması için yapılabilecek faaliyetleri şu şekilde sıralamak yerinde olabilecektir:

- Şubelerde katılım bankacılığı konusunda bilgi verebilecek danışma servisi bulunmalı, bu servis diğer hizmet birimleri gibi çalışmalı, bilgi almaya gelen olmadığı zaman o personel bankacılık hizmetlerini vermeye devam etmelidir.

- Genelde soru olarak sorulan ve cevaplandırılan konular dini referansları temelinde broşürler halinde bastırılarak dağıtılmalıdır.

- Bu banka müşterilerinin en karakteristik özelliği din endeksli tercihlere göre olan müşteri profili olması için gerekli hassasiyet gösterilmekle birlikte, bu beklentinin gerçekleşmesi için sivil toplum örgütleri ile birlikte çalışılmalıdır.

- Özellikle dini cemaatlerde katılım bankacılığı hizmetlerinin meşruluğu çok konu edildiği için bu konuda bu sivil kuruluşlar aydınlatılmalıdır. Böylece tek taraflı fetvalara ya da kulaktan duyma söylentilere çözüm üretilmesinin önüne geçilmiş olunacaktır.

- Geleneksel bankalar arasındaki farklar net bir şekilde ortaya konulmalı ve bu konu sürekli gündemde tutulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akseki, Ahmet Hamdi (1974), İslâm Dini, İbadet, İtikat ve Ahlâk, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 26, No. 31/16, Ankara..
- Akyüz, Osman (2001), Sabahattin Zaim İslam ve Ekonomi Sempozyumu 4. Tebliğler Kitabı içinde, İkdere (Ed.), Faizsiz Bankacılık ve Günümüz Uygulamaları, İstanbul.
- Al-Gamal, Mahmoud, A. and İnanoğlu, Hulusi, (2005). "Inefficiency and Heterogeneity in Turkish Banking: 1990-2000", Journal of Applied Econometrics, 20(5).
- Al-Jarhi, M. A. (2005), The Case for Universal Banking As a Component of Islamic Banking, Islamic Economic Studies.
- Akın, Cihangir (1986). "Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma", Kayıhan Yayınları, İstanbul.
- Arslan B. G., Ve Ergeç E.H. (2010). "The Efficiency Of Participation and Conventional Banks in Turkey: Using Data Envelopment Analysis", International Research Journal of Finance And Economics, 57.
- Ayrıçay, Yüce, Ada, Şebnem, Kaya, Ahmet (2013). Katılım Bankacılığının Önündeki Engeller: Bir Alan Araştırması, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİB fakültesi Dergisi, Sayı 1.
- Badıllı, Abdulkadir (2011). Risale-i Nur'un Kudsi Kaynakları, Envar Neşriyat, İstanbul.
- Bashir, A. H. M. (2003), Determinants of Probability in Islamic Banks: Some Evidence from The Middle East, Islamic Economic Studies.
- Bddk, bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/Finansal_Piyasalar_Raporlari.aspx Erişim Tarihi: 25/05/2015.
- Chachi, A. (2005). Iqbal-Molyneux: Thirty Yeras Of Islamic Banking. J.KAU: Islamic Economics, 19(1).
- Ey, dunya.com/finans/bankacilik/turkiyede-islami-bankacilik-180-milyar-dolar-buyuklugedigiyor-248030h.htm. 2013-2014 Raporu, Erişim Tarihi: 25/05/2015.
- Harlak, Hacer (2000). Önyargılar, Sistem Yayıncılık, Ankara.
- Kalaycı, İrfan (2013). "Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek?", Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt 9, Sayı 19.
- Karakaş, Salih (2002), İslami Bankacılık, İstanbul.
- Mohieldin, Mahmoud (2012). Realizing the Potential of Islamic Finance, Economic Premise, The World Bank, May, Number 77.
- Mohieldin, Mahmoud, Habib, Ahmed (2015). On the Sustainable Development Goals and the Role of Islamic Finance, Policy Research Working Paper 7266, May.
- Neccar, Ahmed Abdül Aziz En (1978). İslâm Ekonomisine Giriş, (Çev: Ramazan Nazlı), Hilal Yayınevi, İstanbul.
- Özsoy, İsmail (2011). Türkiye'de Katılım Bankacılığı. İstanbul.
- Özsoy, İsmail, Görmez, Birol, Mekik, Seden (2013). "Türkiye'de Katılım Bankalarının Tercih Edilme Sebepleri: Ampirik Bir Tetkik", Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F., Yönetim Ve Ekonomi, Cilt:20 Sayı:1.
- Özulucan, Abitter, Deran, Ali (2009). "Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri Ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:6.
- Pew, pewresearch.org/fact-tank/2015/04/23/why-muslims-are-the-worlds-fastest-growing-religious-group/ e. t: 28/05/2015.

- Resmi Gazete, [bddk.org.tr/websitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik Kanunu/15405411 sayılı bankacılık kanunu.pdf](http://bddk.org.tr/websitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanunu/15405411_sayili_bankacilik_kanunu.pdf). Erişim tarihi: 25/05/2015.
- Sama (1980); Special Paper Is Presented at the Third Meeting of Governors of Cenral Banks and Monetary Authorities of the Member States of Organisation of Islamic Conference Held in Riyad.
- Sarı, Betül (2010). Türkiye’de Faizsiz Bankacılık Sektöründe Müşteri Memnuniyeti Ve Banka Tercihleri Üzerine Bir Uygulama, İstanbul Ticaret Üniversitesi, No. Yüksek Lisans Tezi.
- Serpam (Sermaye Piyasası Araştırma ve Uygulama Merkez) (2013), İslâmî Finans, Araştırma Notları 1, İslamî Finans Kavramı, Ürünler, Dünyada ve Türkiye’de Gelişimi ve Geleceği.
- Uzair, Muhammed (1978). Discussion on the paper “Riba-Free Banking”, Mohammed Mohsin, presented at the International Seminar on Monatary and Fiscal Economics of Islam, Macca.
- Tabakoğlu, Ahmet (2011). Para ve Finansman. Ensar Neşriyat (ed.), İslami İlimlerde Metodoloji – II İslam Hukuku Açısından Tarihten Günümüze Kredi ve Finans Yöntemleri, İstanbul.
- Terzi, Ahmet (2013). “Katılım Bankacılığı: Kitaba Uymak Mı: Kitabına Uydurmak Mı?”, Giresun Üniversitesi, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 5, Sayı 9.
- Tkbb (a). [tkbb.Org.Tr/Banka-Ve-Sektor- Bilgileri-Banka-Bilgileri](http://tkbb.Org.Tr/Banka-Ve-Sektor-Bilgileri-Banka-Bilgileri), Erişim Tarihi 08/09/2015.
- Tkbb(b). [tkbb.org.tr/haber-detay/faizsiz-bankacilik-urunleri-artarsa-turkiye-pazarin-yuzde-15ini-alir—haber5](http://tkbb.org.tr/haber-detay/faizsiz-bankacilik-urunleri-artarsa-turkiye-pazarin-yuzde-15ini-alir-haber5) Erişim Tarihi: 27/05/2015.
- Yahşi, Fahrettin (2011), Türkiye’de Faizsiz Bankacılığın Tarihsel Gelişimi. İkder (Ed.), Sabahattin Zaim İslam Ve Ekonomi Sempozyumu 4 Faizsiz Bankacılık Ve Günümüz Uygulamaları Tebliğler Kitabı, İstanbul.
- Yusuf; S.M. (1971). “Economic Justice İn Islam”, Sh. Muhammed Ashraf Kashmiri Bazar, Lahore.
- Zaim, Sebahattin (2000). “İktisadi Ve Sosyal Kalkınmada Özel Finans Kurumlarının Yeri”, Kamu İşverenleri Sendikası Yayın 38, 249-6.

Extended Abstract

Interest-Free/Islamic Banking or Participatory Banking has been increasing its share in the world financial market. The participation banks, whose institutional history goes back to 1950s in the world, has been working since 1970s as "Islamic Banking". Today, Participation Banks, previously known as "Private Financial Corporations" (PFC), represent a reform in the financial sector of Turkey.

The Islamic countries, which were then underdeveloped in technology and heavy industry, became committed to follow the banks. However the traditional banks were not successful in convincing the religious capital owners as they worked through interest system. Subsequent to this, a new banking system generally called participation banking (also known as Islamic banking or interest – free banking) was established as an alternative banking system. This new system was established reasonable Islamic rules.

These establishments that are examined carefully because of the effect of globalisation of capital, provide new possibilities to developing countries and also provide that the community which isn't pleased with interest free banking, presents their aggregations to the economy. On the other hand, the participation banks has an intercessor role between owners of investment and aggregation as an institution that the investors could find funds.

Activated by a heightened interest in financial instruments that highlight risk sharing, it has been attracting greater attention in the wake of the recent financial crisis. Variety of multilateral development institutions, including the World Bank, have long standing programs to support the development of the industry and have used Islamic instruments, to varying extents, to tap capital markets. In the coming years, Islamic finance could account for a critical share of financial services in variety of countries, meeting the preferences of significant numbers of people, enhancing financial inclusion and transitional, and furnishing more widely to financial stability and development. In spite of the aforementioned challenges, the perspectives for the expansion of Islamic finance are strong. Contractors in the business sector are insisting more Islamic products to finance their investments.

Islamic finance rules support socially-inclusive, environmentally-friendly and development-promoting activities. However in practice, the industry's provide to these objectives has been below its latent. And in spite of the fact that it has been growing, its share globally remains small, even in Muslim countries. Pragmatical sizes are required to improve the contribution of the Islamic financial sector to achieve the sustainable development goals .

As introduced earlier, financing for development focuses on four foundational pillars: domestic resource mobilization, better, faster and smarter aid, domestic private finance, and external private finance. In this context, Islamic finance has the potential to play a major role in supporting all four of these pillars. Given the greatness of the sustainable development goals and the important role that can be played by Islamic finance in supporting their application and ensuring more healthy and extensive growth, the possibility to more closely link Islamic finance with sustainable development cannot be missed.

Up to now, Islamic finance has been driven ascendantly by supply-side facts and considerations. However, as highlighted above, there are important factors from the demand side that are likely to change the dynamics of the practice of Islamic finance. One of the facts worthy of monitoring in the near future is the growing demand for Islamic financial products by contractors across sectors and with different sizes of operations.

The second fact is a potential rise in demand by dominant and quasi dominant establishments in accessing Islamic capital markets. This would help advance some Islamic finance products that were developed in theory, but had little chance of being implemented in practice, such as *mudarakah* and *musharakah*. Additionally, with greater significance on risk sharing, Islamic finance could contribute expressly to financial stability.